

WSOY

JACOBIN TAKKI

EVA
WEAVER

EVA WEAVER

Jacobin takki

Suomentanut Anna Lönnroth

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

HELSINKI

ENGLANNINKIELINEN ALKUTEOS

The Puppet Boy of Warsaw

© EVA WEAVER 2013

SUOMENKIELINEN LAITOS © ANNA LÖNNROTH JA WSOY 2015

ISBN 978-951-0-39311-6

PAINETTU EU:SSA

*Menneiden ja nykyisten sotien uhreille
Tukekoon tämä kirja vuoropuhelua,
toipumista ja rauhaa*

PROLOGI

Ilman takkia ei olisi käynyt niin kuin kävi. Ensin se oli vain todistaja, musta villankankainen takki, kuusi nappia rivissä. Mutta sitten siitä tulikin taskutakki – ja samalla rikostoveri.

Nyt se makaa vailla sisälmyksiään kuin suolistettu villisika, kaikki tavarat on viety viimeistä myöten. Se on risainen, muodista jäänyt, ja kaikki, mitä sillä oli suojissaan, on poissa: Mika ja hänen nukkensa, vanhat kultasankaiset silmälasit, kerjäläisen huilu, haalistuneet kirjeet, valokuvat ja tietenkin myös lapset. Kaikki muu paitsi kirjanen, jonka Mika viimeiseksi sujautti yhteen taskuista kuin salaisuuden. Tummanpunaiseen nahkaan sidottu, tuskin vihkon kokoinen, valokuvien, leikkeiden ja raapustelujen täyttämä Mikan »Sankareiden kirja» on takin saumoihin vajonnut kätkeyty aarre.

Kun Mika taisteli takin myttyyn ja tunki sen laatikkoon, hän oli vielä nuori mies. Mikan viimeisestä yöstä poikamiehenä alkoi takin sielun pimeä yö. Täällä, auringonvalon ulottumattomissa, takki liukui unohduksiin, ja vähitellen sitä ei muistanut enää kukaan niistä, joille se oli joskus ollut rakas: räätäli Nathan, isoisä Jacob, Mika, Ellie, äidit, kaksoset, nuket ja orvot...

Sitten Mika palasi. Varoittamatta, ensin tuli välähdys ja sitten taivaallista valoa. Siinä hän seiso, harmaana kuin isoisänsä, vanhana kuin hyvä viini, vierellään suklaanruskea-

silmäinen poika, samankokoinen ja ruumiinrakenteeltaan samanlainen kuin Mika takin saadessaan.

Vanhan räätälin taitavien käsien mittaama, leikkaama, ompelema ja hienoilla mustilla napeilla viimeistelemä takki ei ollut mikä tahansa takki. Ja kun saksalaiset kaksi vuotta myöhemmin valtasivat Varsovan ja isoisä Jacob muutti takin taskutakiksi, se löysi tarkoituksensa.

Mutta ennen taskuja tuli käsivarsinauha: valkoiseen puuvillakankaaseen kiinnitetty sininen daavidintähti, joka kiinnitettiin kirein pistoin merkiksi takin oikeaan hihaan. Jos katsoo tarkkaan, voi vieläkin nähdä tummansinistä lankaa siinä missä käsivarsinauha oli, viattoman langanpätkän äidin ompelukorista.

Vuosien varrella takin taskuissa ajelehti monenmoisia tavaroita, jotka takertuivat toisiinsa, mutta sitten kaiken muutti muuan tyttö. Hänelle takista tuli kulkuväline, Joonan valas, joka nieli hänet kokonaisuena kuljettaakseen hänet turvallisesti toiselle puolelle.

Hän oli ensimmäinen salakuljetettu lapsi, ja hän tuoksui unohduksen syvältä unelta ja väkevältä, halvulta saippualta. Ylihoitajan oli täytynyt jynssätä hänet kiireestä kantapäähän. Ainakin hän olisi hyväntuoksuinen, jos jäisi kiinni. Ehkä puhdas saippuainen tuoksu suojelisi häntä, houkuttelisi epäilyksen sotilaan mieleen. Vaalitun muiston omasta lapsesta puhtaana, unille valmiina...

Sinä ensimmäisenä yönä takki suojasi tiedottomaan uneen nukahтанutta tyttöä, kääriytyi hänen ympärilleen niin tiukasti kuin mahdollista, ja hänen kiharoidensa karkea villa hankasi silkkivuoria vasten. Ja sitten hän oli tiessään, ojennettu pois vilauksessa, ja jäljellä oli vain hänen tuoksunsa, kuin hetkisen viipyilevä ajatus.

ENSIMMÄINEN OSA

Mikan tarina

I

New York City, tammikuun 12. päivä 2009

Pyryn jälkeen lumi kimmelteli kirkkaansinisen taivaan alla. Ensilumi teki New Yorkista taianomaisen, vaimensi sen äänet ja muutti sen kokonaan toiseksi. Lumesta huolimatta, tai pikemminkin lumen vuoksi, Mika halusi välttämättä kävellä parin korttelin matkan maanalaiselta museoon. *Lumi vie kaikesta terän. Se on kuin katoamistempu.*

Vaikka takana oli uneton yö, ja vasenta polvea kolotti, vanha mies hyräili: puhdas lumi enteili hyvää, ja sunnuntaipäivä tyttärenpojan kanssa toi tervetullutta vaihtelua hänen eristyneeseen elämäänsä. Daniel oli tullut varhain jottei hukkaisi lyhyttä talvipäivää, ja runsaan aamiaisen jälkeen Mika oli ehdottanut, että he menisivät tervehtimään Luonnonhistoriallisen museon dinosauuksia. Niinpä he poistuivat maanalaisesta 72. kadulla suojautuneina purevaa tuulta vastaan paksuin kaulaliinoin ja hatuin, ja suuntasivat pohjoiseen kohti Keskuspuistoa.

Kolmetoistavuotias Daniel oli pitkä ikäisekseen, hontelo ja ketterä, ja hänen herkat piirteensä henkivät uteliaisuudella silattua nenäkkyyttä. Hänen häpeämätön naurunsa ja mustat kurittomat kiharansa olivat aina hellyttäneet Mikaa. Kuin Hannah. Ihan kuin Ruth. Aika ajoin he herkesivät hassuttelemaan, tanssahtelivat ja potkivat puu-

terimaista lunta kidesokeripilviksi, Daniel kengillään, Mika keppiään heilutellen. He hihittivät ihastuksesta.

Se tapahtui, kun he olivat kävelemässä 72. katua Columbuksen suuntaan. He ohittivat pienen teatterin – ulkoa katsottuna se oli pelkkä leveä, rähjäinen punainen ovi, jossa oli painettu kyltti. Mika huomasi syrjäsilmillään värikkään julisteen, joka julisti kookkain kirjaimin: *Varsovan nukketeatterinäytelmä*.

Mika hidasti, mutta ei pysähtynyt, vaikka kylmää hikeä oli alkanut kihota otsalle ja lapaluiden väliin.

Julisteen sanojen taustana oli kuva: vanha musta takki levällään, kuin se olisi tanssimaisillaan tai lentämäisillään tiehensä, daavidintähdellä varustettu käsivarsinauha oikeaan hihaan ommeltuna. Sininen tähti, Mika pani merkille, puolalainen, ei keltainen, jota juutalaiset pakotettiin pitämään muualla. Ja käsinukkeja, monta erilaista. Kirkasväriset päät kurkistelivat takin lukuisista taskuista: kroko- tiili, narri, prinsessa, apina.

Mikan sydän hakkasi nopeita syviä iskuja kuin riehaantunut rumpu. Hän kurotti takkinsa sisään. Ensin vasempaan, sitten oikeaan taskuun, yritti haparoida käsiinsä jotain. Muuta ei löytynyt kuin vanha ruttuinen nenäliina, kynänpätkä, toiset hansikkaat. Yhtäkkiä hänen ylitseen vyöryi huimaus ja voimakas pahoinvoinnin aalto ja sen mukana avuttomuus ja raivo, joiden ahmaisemaksi hän pelkäsi joutuvansa, aivan kuin leijona olisi raadellut hänen sisuksiaan. Rintaa kiristi ja hän haukkoi henkeä. Ääni kuulosti ohuelta ja kireältä, kun hän tarrasi Danielin käsi- varteen.

»Danny, mennään sittenkin kotiin. Minun täytyy näyttää sinulle jotain.»

»Mitä nyt? Voitko huonosti?»

»En, täytyy vain palata takaisin. Olen pahoillani, Danny.» Mika huojui keppiään puristaen, mutta kuvat tulivat jo hänen mieleensä: pieni hahmo kompuroimassa loputtomiin ulottuvissa savuavissa raunioissa; yllä jättiläis-
mäisen korpin lailla lepattava valtava musta hahmo; takki asujaiminaan kirkuva nukkelauma, saalistamassa häntä, saavuttaakseen hänet vihdoinkin.

Kun hän nojasi seinään, kuvat alkoivat haalistua, mutta polvet notkahtivat ja hän tunsu valahtavansa maahan, korvissa kaikui syvä sointi ja sitten kaikki musteni.

Hän ei tiennyt, kuinka kauan oli kulunut, kun hän tunsu Danielin käden taputtavan hänen poskeaan.

»Ukki, herää.»

Hahmo huusi jotain tien toiselta puolelta. Hän ei kuulut, mitä mies sanoi. *Hänen ei pitäisi olla jalkakäytävällä, jos hän on juutalainen niin kuin minä. Eikö hän ole kuullut? Jalkakäytävällä käveleminen on kielletty. Vai onko hän saksalainen?*

Tuntematon tuli tien yli.

»Kulauta tästä. Se voi auttaa.» Danny painoi hänen suulleen pienen hopeisen taskumatin. Se tarttui kiinni huuliin.

»Pärjäätekö te?» Tien poikki tullut mies kumartui hänen ylleen ystävällisenä, huolestuneena, otsa täynnä ryp-
pyjä. Hänellä ei ollutkaan univormua, vaan villapipo ja kaulaliina.

Sittenkään ei kannata luottaa tuntemattoman hymyyn. Täytyy nousta. Tähän ei voi jäädä kuolemaan.

Danny piteli taas taskumattia hänen huulillaan. Mika otti kunnan kulauksen ja yskäisi.

»Yritätkö tappaa minut? Mitä tuo on?»

Mies nauroi.

»Stroh-rommia, itävaltalaisista, 75-prosenttista. Täydellistä hätätilanteisiin. Voi jopa herättää kuolleista. Onko vointi jo parempi?»

»Kiitos, on kyllä.» Mika ravisteli itseään kuin vedestä nouseva koira.

»Pystytkö nousemaan?» Danny oli hänen vieressään.
»Vai pitäisikö soittaa ambulanssi?»

»Ei tarvitse, kyllä tämä tästä. Ihan totta. Auttakaa minut vain ylös.»

Daniel ja mies tarttuivat kumpikin käsivarteen ja nousivat Mikan pystyyn. Mikan jalat tuntuivat jotenkin vierailta, kaukaisilta, kuin hän olisi katsellut niitä nurin kääntetyn kiikarin läpi. Hän tömisteli niitä muutaman kerran jäistä maata vasten.

»Nyt on parempi. Kiitoksia. Täytyy päästä kotiin.»
Päätä särki.

»Jaksatko varmasti kävellä? Eikö kumminkin mentäisi taksilla?»

Mika hymyili. Ainuttakaan autoa ei ollut näkynyt sen jälkeen, kun he olivat nousseet maanalaisesta. Autojen kaatoaminen kuului ensilumen taikaan.

»Ei, lähdetään vain liikkeelle. Ja kiitoksia vain rommista, hyvä herra – se taisi tepsyä tähän vaivaan.»

Danny ojensi Mikan kepin. He eivät puhuneet mitään, mutta Danny otti Mikaa käsipuolesta ja tuki tätä, kun he kulkivat lumisen kaupunkimaiseman halki. Mika salli sen, tai oikeastaan oli siitä kiitollinen.

He ajoivat maanalaisella ja kävelivät vielä lyhyen matkan, kunnes lopulta pääsivät Mikan talolle. He nousivat hissillä viidenteen kerrokseen. Avattuaan oven Mika riisui nopeasti takkinsa ja kaulaliinansa koko olemus nyt eloisana.

»Danny, ole kiltti ja tuo minulle makuuhuoneen kome-
rosta se iso ruskea paketti, joka on vaatteiden takana.»

Paketti oli ollut siellä vuosikaudet. Mika oli sulkenut sen huolellisesti päivää ennen kuin kosi tulevaa vaimoaan. Silloin hän oli ollut kaksikymmentäkahdeksanvuotias, eikä hän ollut sen koommin avannut sitä kuin yhden kerran, kun oli lisännyt sinne vielä yhden esineen viime lokakuussa.

Daniel ojensi kätensä syvälle vaatekomeroon ja veti paketin ulos. Hetken hän huojui sen painon alla.

»Tiiliskiviäkö sinä tässä säilöt?»

»No en. Tuo tänne vain.» Mikan kädet tärisivät, kun Daniel laski paketin varovaisesti hänen eteensä. Sormet liukuivat rypistyneen ruskean paperin päällä, tutkiskelivat sitä hellästi joka puolelta. Sitten hän äkisti kiskaisi narun poikki terävällä keittiöveitsellä. Nyt ei ollut tarvetta avata solmua varovasti – hän ei sulkisi pakettia enää koskaan. Hän tarttui laatikkoon ja nosti kannen hitaasti. Haju oli ylitsekäyvä, läpätunkeva ja väkevä.

»Mitä siellä on, ukki?»

»Haluan kertoa sinulle siitä, mitä ghetossa tapahtui. Haluan kertoa, ennen kuin kuolen. Haluan kertoa totuuden – sinulle ja omalle sydämelleni, äidillesi, ja ehkä koko maailmalle.» Molemmin käsin hän veti ulos valtavan takin. Raskaan ja mustan. Se toi hänen mieleensä ison mustan koiran, jonka hän oli löytänyt edellisellä viikolla maakaamassa kuolleena Madison Parkin sisäänkäynnillä kuin salaman iskemänä. Mutta tässä vanhassa takissa oli vielä elämää.

Hän nosti sen ilmaan ja työnsi käsivartensa sen tummiin hihoihin. Se oli liian iso, niin kuin silloinkin kun hän oli vielä poika, ja kuitenkin istui hänelle kuin toinen iho. Se oli kuin šamaanin takki, jonka syleilyssä hänen oli helppo

manata esiin menneisyyden henkiä ja muistoja. Hän otti Danielia kädestä ja veti henkeä syvään.

»Huomasitko sen julisteen siinä pienessä teatterissa, jonka ohi me kävelimme – *'Varsovan nukkemestari'?*»

Daniel puisti päätään ja tuijotti isoisäänsä. Tämän silmissä väreili hurja kiilto.

»No, ghetossa meidän naapurustossamme minua sanottiin nukkepojaksi, mutta ihan yhtä hyvin olisi voitu kutsua taskupojaksi.»

»Sekö sinut sai menemään niin tolaltasi?» Daniel kysyi.

Mika nyökkäsi. »Sotilaat eivät ikinä löytäneet takkini salaista maailmaa, eivät huomanneet taskuja taskujen sisällä. Katsos, tällä takilla on oma taikansa. Mutta aloitetaan alusta. Kerron sinulle kaiken täsmälleen niin kuin se tapahtui.»

KOSKETTAVA TARINA ROHKEUDESTA JA TOIVOSTA KESKELLÄ SUURTA PIMEYTTÄ

Varsovan ghetossa asuva juutalaispoika Mika perii isoisänsä merkillisen päällystakin. Takin salataskujen kätköistä löytyy arkisten aarteiden lisäksi eloisa käsinukke. Mika alkaa ilahduttaa nukketeatterilla gheton lapsia jotta nälkä unohtuisi. Kun Mika käsinukkeineen käy puolustamaan saksalaissotilaan ahdistelemaa juutalaista kadulla, ensin sotilaan leuka loksahaa, sitten hän remahtaa nauruun. Mika retuutetaan siitä paikasta likaiseen natsikapakkaan esiintyjäksi. Esiintymispaikka tarjoaa kuitenkin Mikalle yllättävän keinon kuljettaa lapsia turvaan ghetosta.

Saksalaisten sotaonni kääntyy ja kohta puna-armeija lastaa heitä samoihin karjavaunuihin, joilla he kyyditsivät juutalaisia kaasukammioihin. Max, saksalaissotilas, joka kerran pelasti Mikan perheen kuolemanleiriltä, joutuu nyt itse Siperiaan. Mutta heidän kohtalonsa kietoutuvat vielä eriskummallisella tavalla yhteen.

»Kaikkein vaikeimmassakin tilanteessa on toivoa.»

#kirja WWW.KIRJA.FI	 9 789510 393116	
	84.2	